

[in Ukrainian].

- Shevchenko, A.I., Baranovskiy, S.V., Bilokobylskiy, O.V., Bodianskyi, Ye.V., Bomba, A.Ia., & Dovbysh, A.S., ta in. (2023). Stratehiia rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini [Strategy for the development of artificial intelligence in Ukraine]: monohrafiia. Kyiv: IPShI, 305 [in Ukrainian].
- Sobchenko, T. & Fedorenko, V. (2023). Transformatsiia klasychnoho navchalnoho protsesu: efektyvni stratehii ta instrumenty dlia provedennia dystantsiinykh urokiv [Transformation of the classroom process: effective strategies and tools for conducting distance learning]. *Novyi Kolehium*, 112, 60–65 [in Ukrainian].
- Tolochko, S. & Bordiuh, N. & Mironets L. (2023). Akademichna dobrochesnist ta shtuchnyi intelekt v osvittii i naukovii diialnosti [Academic integrity and artificial intelligence in educational and scientific activities]. *Innovatsiina pedahohika*, 62 (2), 25-33 [in Ukrainian].

УДК 378. 013:373.3

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.153-161](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.153-161)

АНГЛОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У КОНТЕКСТІ АНДРАГОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Халемєндик Юлія Євгеніївна –
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
професійного спрямування
Запорізького національного
університету

Khalemendyk Yuliia – Candidate
of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the
Department of Foreign Languages
for Professional Purposes of the
Zaporizhzhia National University

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5335-5292>

E-mail: halemendyk@gmail.com

Анотація. Оглядова стаття присвячена проблемам навчання англійської мови професійного спрямування для майбутніх фахівців економічного профілю на засадах андрагогічного підходу. Мета статті полягала в обґрунтуванні доцільності трансформувати англійськомовну підготовку майбутніх економістів в Україні на андрагогічних принципах навчання. Окреслено дискусійну площину щодо володіння англійською мовою як в професійному середовищі, так і в загальних ситуаціях спілкування фахівців. Обґрунтовано необхідність чіткого витлумачення сутності англійськомовної підготовки в освітянській теорії і практиці. З'ясовано, що в традиційному розумінні у вищій школі переважає когнітивно-особистісний зміст здійснення навчального процесу студентів, а підготовка прояснює змістово-діяльнісні межі з огляду на конкретизацію мети набуття знань, навичок та умінь у вимірі їх активної практичної реалізації в майбутній професійній сфері. Наголошено на андрагогічному підході, що в сучасних реаліях міжнародної

взаємодії зумовлює змістове наповнення англомовної підготовки майбутніх економістів. Встановлено, що вивчення англійської мови є обов'язковою складовою української вищої освіти на підґрунті ухвалення законопроекту. Доведено значущість нових методів викладання англійської мови студентам економічних спеціальностей та важливість набутих ними навичок підтримання стабільних контактів в межах академічної мобільності за допомогою досконалого знання англійської мови як іноземної. Визначено основні принципи організації навчання майбутніх економістів в умовах вищої освіти та проаналізовано показники успішності оволодіння мовними навичками студентами економічних спеціальностей. Запропоновано впровадження в процес англомовної підготовки майбутніх економістів навичок трансмедійної грамотності, спрямованих на подальше вдосконалення мовленнєвих навичок говоріння, аудіювання, читання, письма та набуття практичних навичок спілкування студентів англійською мовою.

Ключові слова: англомовна підготовка; андрагогічний підхід; вища освіта; майбутні економісти; мовні компетенції.

Khalemendyk Yuliia

ENGLISH LANGUAGE TRAINING OF FUTURE ECONOMISTS IN THE CONTEXT OF ANDROGOGICAL APPROACH

Abstract. *The Review is devoted to the problems of English Language training for Professional Purpose of future specialists of economic profile in the institutions of androgogical approach. The aim of the article is justified in the feasibility to transform the English Language training of future economists in Ukraine on the androgogical principles. In the article it is determined a discussion platform for the English Language training as in the professional environment as well as in common situation between each others. A clearer notification of the essence of English language training in educational theory and practice has been substantiated. It has been established that in the traditional higher institutions the cognitive-personal content of the student educational process prevails. As for the language training it has been clarified the limits of the content and activity when considering the scientific goal of acquiring knowledge, skills and in the measuring their activity, practical implementation in the future. In the article it has been paid a great attention to the androgogical approach, that in reality of international activity determines the English language training of economists in the future. It has been proved the value of new methods of English language training for economists in future and importance of their skills and communicating in the limits of academic mobility with the help of the modern English. Main principles have been determined for organizing training of future economists in high institutions and it has been analysed the success of students in the language training. It has been suggested for the use in the English training the transmedia methods*

which are aimed at further improvement of speaking, listening, reading and writing and communication skills.

Key words: *English training; androgogical approach; future economists; speaking in English.*

Постановка проблеми, її актуальність. Англomовна освіта у вищій школі пов'язана з новим поглядом на проблеми міжнародного професійного спілкування. Водночас англomовна підготовка передбачає навчання студентів як майбутніх фахівців сприймати зарубіжних колег як членів специфічних етнічно-національних груп з характерною їм системою професійних й особистісних цінностей. Слід додати, що англomовна компетентність як важливий компонент професійної культури є невід'ємною складовою підготовки сучасних здобувачів вищої освіти. Теорія і практика професійної освіти доводять необхідність підсилення викладання англійської мови для майбутніх економістів на засадах різних методологічних підходів.

У червні 2024 р. Верховна Рада України схвалила законопроект № 9432 щодо застосування англійської мови в Україні. Англійська мова нині набуває статусу мови міжнародного спілкування, стає інструментом розвитку української науки й освіти.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження стали праці українських андрагогів і педагогів щодо застосування андрагогічного підходу в освітньому процесі закладів вищої і післядипломної освіти (О. Аніщенко, О. Волярська, І. Герасимова, М. Дернова, Л. Лук'янова, О. Семенова, Т. Сорочан та ін.), розвитку андрагогічної компетентності викладачів (О. Баніт, Т. Калюжна, О. Огієнко, В. Піддячий, І. Радомський, А. Самко та ін.). Науковці наголошують на важливості формування конкурентоздатних фахівців з інноваційним потенціалом на засадах впровадження принципів андрагогічного підходу у вищій школі (Аніщенко, 2023, с. 30), упровадження інновацій, пов'язаних із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (Nychkalo et al., 2022), на нагальності сприяння розвитку цілісної особистості з обов'язковим урахуванням її життєвого, професійного досвіду тощо.

Українські та зарубіжні лінгвознавці (Змієва, Літовченко, & Гусленко, 2024; Thonus, 2020; Schwarz & Hamman-Ortiz, 2020; Vykrushch et al., 2020) висвітлюють значущість володіння студентами іноземними мовами. До прикладу, Т. Тонус розглядає письмо другою мовою як самостійну дисципліну і підкреслює його важливість, оскільки оволодіння ним зміцнює самостійну дисципліну і підкреслює її важливість, оскільки її опанування зміцнює теоретичні та практичні навички дослідників, практиків та багатомовних дослідників, що є надзвичайно важливим (Terese Thonus, 2020).

Сучасні науковці, які здійснюють наукові дослідження освітнього та лінгвопедагогічного спрямування, приділяють увагу й проблемі навчання майбутніх фахівців англійської мови в умовах вищої школи. Так, у 2020 р. В. Шварц та Л. Хаман-Ортіс виокремили деякі центральні теми у вивченні англійської мови, які підкреслюють потенціал педагогічної науки та відповідають базовим навчальним програмам. На думку дослідників, до них належать такі теми: написання жанрово-специфічних текстів, академічна мова набуття та оволодіння навичками грамотності, навчання в межах академічних дисциплін та розвиток у студентів критичної усвідомленості мови (Vanessa Santiago Schwarz & Laura Hamman-Ortiz, 2020).

В Україні низка праць присвячена проблемам формування англомовної професійної підготовки майбутніх фахівців в українських закладах вищої освіти (Демченко, 2021; Русалкіна, 2019). На думку Л. Русалкіної, доцільно здійснювати підготовку студентів до ефективного спілкування англійською мовою у професійному середовищі, щоб вони були здатні обговорювати навчальні та пов'язані зі спеціальністю питання зі співрозмовниками, готувати публічні виступи, застосовуючи певні засоби вербальної англомовної комунікації.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки і практики питання англомовної підготовки як базової складової професійної підготовки майбутнього фахівця в сфері економіки, міжнародних економічних відносин залишається актуальним. Підсумовуючи зазначимо, що нині бракує досліджень з питань англомовної підготовки майбутніх економістів на засадах андрагогічного підходу в контексті європейського розвитку нашої країни.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності здійснення англомовної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі в Україні на андрагогічних принципах навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті досліджуваної проблеми підкреслимо, що андрагогіка реалізує ідею навчання людини впродовж життя. Як відомо, андрагогічний підхід передбачає застосування на заняттях англійської мови принципів і методів, орієнтованих на дорослих учнів. Цей підхід акцентує увагу на таких аспектах:

1. Самостійність студентів. Студенти як категорія дорослого населення, мають багатий життєвий досвід і можуть вносити цінні ідеї в освітній процес. Це вимагає від викладача створення умов для самостійного вивчення та активної участі студентів на заняттях.

2. Практична спрямованість занять з англійської мови. Студентам як дорослим учням важливо бачити реальне застосування отриманих знань. Викладачеві слід використовувати завдання та матеріали, які пов'язані з їхньою професійною діяльністю або життєвим досвідом.

3. Розвинена й усвідомлена мотивація. Студенти зазвичай мають чіткі цілі навчання, і важливо враховувати їхні інтереси, потреби та очікування. Викладач має допомагати встановлювати та досягати студентові особисті цілі.

4. Адаптивність. Робоча програма навчання має бути гнучкою та адаптуватися під індивідуальні особливості та темпи студентів. Це може включати в себе використання різних форматів навчання: онлайн, офлайн, змішане, асинхроне навчання тощо.

5. Спільне навчання. Андрагогічний підхід заохочує співпрацю та обмін практичним досвідом між викладачами і студентами, а також між самими студентами. Групові завдання та дискусії можуть значно підвищити рівень залученості та мотивації. При такому навчанні здійснюється зміщення уваги студентів з графічно-орфографічної форми лексичних одиниць на змістовий бік висловлювання. У студентів формується логіка висловлювання, що характерна для професійного спілкування фахівців-економістів.

Вищезазначені аспекти нами було враховано при розробці силабусу навчальної дисципліни «Англійська мова професійно-комунікативної спрямованості» для бакалаврського рівня вищої освіти для освітніх програм економічного профілю (ОП «Економічна кібернетика», ОП «Міжнародна економіка», ОП «Управління персоналом та економіка праці», ОП «Економіка і управління ринком землі» та стандарту вищої освіти спеціальності 051 «Економіка») у Запорізькому національному університеті.

До прикладу, при вивченні теми «Money» було використано лексико-граматичний тест, монологічне мовлення «My attitude to money», роботу в групах «Life without money». Студенти на заняттях впевнено користувалися сучасними програмними продуктами (Storyboard, Prezi, WordCloud, MindMeister) для створення презентацій. Навчальний матеріал добирався із всесвітньої мережі Інтернет із різноманітних сайтів, присвячених англійській професійній діяльності фахівців економічних спеціальностей.

Зазначимо, що підвищення ефективності процесу англійської підготовки студентів майбутніх економістів визначається дотриманням певних умов лінгвосоціокультурної спрямованості. З-поміж цих умов доцільно виокремити такі:

- використання на заняттях комплексу тематично організованих матеріалів лінгвістичного й соціокультурного характеру. До прикладу, це можуть бути такі теми як «Найважливіші галузі економіки англійських країн», «Промисловість. Сільське господарство», «Ринкова економіка», «Економічний потенціал англійських країн»;

- вивчення англійської мови у взаємозв'язку (або одночасно) з блоком культурологічних або соціально-гуманітарних навчальних дисциплін (принцип міжпредметної інтеграції);
- інтерактивне включення в англійську комунікацію на заняттях методів і прийомів контекстно-комунікативної технології. Це досягається створенням композиції писемних дискурсів різних видів і жанрів професійно орієнтованого письма, оформленням писемного тексту, уміннями висловлювати думки в формі діалогу та монологу;
- формування мотивації студентів на засадах андрагогічного підходу. Усвідомлена мотивація забезпечує розуміння студентами лексичних одиниць англійської мови, сприяє у них формуванню здатності здійснювати осмислений відбір і вживання цих одиниць у процесі професійно орієнтованого писемного спілкування;
- створення на заняттях сприятливого соціально-психологічного клімату.

Важливим аспектом впровадження андрагогічних принципів навчання в англійську підготовку студентів економічних спеціальностей є набуття викладачами навичок трансмедійної грамотності (*trans-media literacy* або *transliteracy skills*). Викладач і студенти у процесі позитивної навчальної взаємодії обмінюються професійно спрямованою інформацією, налагоджують стосунки і впливають один на одного. Викладач виступає у ролі як джерела знань, так і тьютора й координатора навчальної діяльності студентів.

Трансмедійна грамотність, як зазначають І. Зміїова, Я. Літовченко та І. Гусленко, «означає не лише компетентність у використанні цифрових інструментів, а й розуміння того, як різні форми медіа взаємодіють і доповнюють одна одну в навчанні, це здатність розуміти, інтерпретувати та створювати контент в різних форматах на різних медіа-платформах на основі нової культури співпраці, коли студенти стають просьюмерами (*producers + consumers*), здатними створювати та обмінюватися медіаконтентом різних типів і рівнів складності» (Зміїова, Літовченко, & Гусленко, 2024, с. 97). Ефективність трансмедіа в навчанні та вивченні англійської мови в умовах вищої школи зумовлена різноманітними можливостями вдосконалення мовленнєвих навичок говоріння, аудіювання, читання, письма студентів. Засобами трансмедіа на заняттях англійської мови розвиваються творчі здібності та навички професійної комунікації у майбутніх економістів.

Таким чином, застосування андрагогічного підходу в навчанні англійської мови у вищій школі дає змогу створити більш ефективне та сприятливе освітнє середовище для студентів, що враховує їхні особистісні потреби та минулий досвід. Насамкінець зазначимо, що процес підготовки студентів економічних спеціальностей на засадах

андрагогіки в українській вищій освіті має фрагментарний характер і поки ще не набув ознак цілісного процесу.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Обґрунтовано, що англomовна підготовка майбутніх економістів на андрагогічних принципах навчання передбачає трансформацію навчальної діяльності здобувача вищої освіти у професійну з поступовою зміною пізнавальних потреб, мотивів, навчальних дій студентів на професійні; створення певних педагогічних умов для можливості визначення студентом власних цілей та способи їх досягнення, задля руху його освітньої діяльності в умовах вищої школи від навчання до праці. Доведено, що вкрай важливо застосовувати трансмедіа на заняттях із англійської мови для студентів економічних спеціальностей, адже мета фахової англійської мови – це формування у майбутніх економістів навичок спілкування в професійному середовищі, засвоєння та вживання спеціальної лексики, вміння працювати з фаховою англomовною літературою.

У перспективі вбачаємо доцільним проаналізувати взаємозв'язок тем у межах навчальних дисциплін професійного спілкування, які дозволяють використовувати технології віртуальної реальності або цифрового моделювання в освітньому процесі і забезпечують індивідуалізацію підготовки майбутніх фахівців з економічних спеціальностей.

Список використаних джерел

- Аніщенко, О. (2023). Освіта дорослих і розвиток громадянського суспільства в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 24 (2), 25–35. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.25-35](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.25-35)
- Демченко, І. (2021). Особливості англomовної професійної підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі у льотних закладах вищої освіти. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*, 1(21), 261–267. <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2021-1-21-27>
- Змійова, І., Літовченко, Я., & Гусленко, І. (2024). Інтеграція трансмедіа в процес навчання іноземних мов: можливості та виклики. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (99), 94–101. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-12>
- Русалкіна, Л. (2019). Стан англomовної професійної підготовки майбутніх лікарів у медичних закладах вищої освіти. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 3(66), 196–201. <https://doi.org/10.33310/2518-7813-2019-66-3-196-201>
- Nychkalo, N.G., Muranova, N.P., Voliarska, O.S., & Kudina, V.V. (2022). Professional development of academic staff by means of information

- and communication technologies: the ukrainian experince. *Information Technologies and Learning Tools*, 90 (4), 162–172. <https://doi.org/10.33407/itlt.v90i4.4882>
- Sánchez-Caballé, A. & González-Martínez, J. (2023). Transmedia learning: fact or fiction? A systematic review. *Culture and Education*, 35 (1), 1–32. <https://doi.org/10.1080/11356405.2022.2121131>
- Thonus, T. (2020). The disciplinary identity of second language writing. *Journal of Second Language Writing*, 49. <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2020.100725>
- Vykhruhshch, A., Fedchysyn, N., Khvalyboha, T., Drach, I., & Rudenko, M. (2020). Development of students-foreigners' communicative competence by means of information technologies under the conditions of the medical university. *International Journal of Higher Education*, 9 (6), 276–285. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n6p276>

References (translated and transliterated)

- Anishchenko, O. (2023). Osvita doroslykh i rozvytok gromadyanskogo suspilstva v Ukraini [Dult education and development of civil society in Ukraine]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektivy – Adult education: theory, experience, perspectives*, 24 (2), 25–35. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.25-35](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.25-35) [in Ukrainian].
- Demchenko, I. (2021). Osoblyvosti anhlomovnoi profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv aviatsiinoi haluzi u lotnykh zakladakh vyshchoi osvity [Peculiarities of english-language vocational training of future aviation specialists in flight schools]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelja. Seriya «Filolohichni nauky» – Herald of Alfred Nobel University. Series “Philological sciences”*, (21), 261–267. <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2021-1-21-27> [in Ukrainian].
- Nychkalo, N.G., Muranova, N.P., Voliarska, O.S., & Kudina, V.V. (2022). Professional development of academic staff by means of information and communication technologies: the ukrainian experince. *Information Technologies and Learning Tools*, 90 (4), 162–172. <https://doi.org/10.33407/itlt.v90i4.4882> [in English].
- Rusalkina, L. (2019). Stan anhlomovnoi profesiinoi pidhotovky maibutnikh likariv u medychnykh zakladakh vyshchoi osvity [The state of English-language training of future doctors in medical universiThe article is devoted to the study of the current state of English-language training of future doctors in medical universities]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of V.O. Sukhomlynskyi National University of Kyiv. Pedagogical sciences*, 3(66), 196–201. <https://doi.org/10.33310/2518-7813-2019-66-3-196-201> [in Ukrainian].
- Sánchez-Caballé, A. & González-Martínez, J. (2023). Transmedia learning: fact or fiction? A systematic review. *Culture and Education*, 35 (1), 1–32. <https://doi.org/10.1080/11356405.2022.2121131> [in English].
- Thonus, T. (2020). The disciplinary identity of second language writing. *Journal of Second Language Writing*, 49. <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2020.100725> [in English].
- Vykhruhshch, A., Fedchysyn, N., Khvalyboha, T., Drach, I., & Rudenko, M. (2020). Development of students-foreigners' communicative competence by means of information technologies under the conditions of the medical university. *International Journal of Higher Education*, 9 (6), 276–285. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n6p276> [in English].

Zmijova, I., Litovchenko, Ya., & Guslenko, I. (2024). Integraciya transmedia v proces navchannya inozemnykh mov: mozhlivosti ta vyklyky [Integrating transmedia into the process of teaching foreign languages: opportunities and challenges]. *Visnyk XNU imeni V.N. Karazina. Seriya: Inozemna filologiya. Metodyka vykladannya inozemnykh mov*, (99), 94–101. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-12> [in Ukrainian].

УДК 378.011.3-051:159.923.2

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.161-174](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.161-174)

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНІ НАВИЧКИ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Хомич Лідія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Khomych Lidiia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Deputy Director for Research at the Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1130-4395>

E-mail: ukrlida@ukr.net

Анотація. У статті автором проаналізовано проблему професійного розвитку вчителя сучасної української школи, який здатний самостійно діяти і приймати рішення, реалізувати свій творчий потенціал, бути мобільним і швидко адаптуватися до змін. Отже, розвиток соціально-емоційних навичок стає все більш важливими у сучасному освітньому середовищі, зокрема у дорослих вчителів. Це сприяє розширенню їхніх професійних компетентностей і визначає актуальність досліджуваної проблеми. Метою статті є обґрунтування комплексу соціально-емоційних навичок, якими має володіти вчитель задля підготовки учнів до успішної життєдіяльності. Відповідно проаналізовано дві групи соціально-емоційних навичок. Перша група – пізнай свої можливості взаємодії з людьми, до якої віднесено навички емпатії до оточуючих, толерантного ставлення до дітей і дорослих, керування емоціями, командної роботи і самоорганізації. Їхній розвиток залежить від рівня соціального і емоційного інтелекту вчителя. Друга група – розвивай свої можливості, до неї входять навички які є важливими для професійної діяльності вчителя: комунікації, адаптивності, лідерства і мотивації, критичного мислення і саморефлексії. Обидві групи соціально-емоційних навичок вчителя мають розвиватися комплексно у взаємодії.